

Hárs József:

ORPHEUSZ ÉS A TÜCSÖK

— Hé! Mi ez a cincogás! Már megint! — csapott a márványasztalra minden földek ura. — Túrhetetlen, amit műveltek! A díszkocsim kereke nem nyikorog így!

Mit kezdjen ezzel a sok léhűtővel. Más talán legyintett volna a hangászok hallatán, de őt abszolút hallással verte meg a Sors. És olyan farkasétvággal, amit csak ezek a mihasznák tudtak elrontani. Eh, ez a darucomb! Alig kezdett bele, máris a háta mögé dobta.

— Nincs köztetek egy sem, aki megtanult volna tisztességesen játszani?

No, most erre mit lehet válaszolni? Csend ülte meg a termet. (Csak a sarokban dörzsölte szárnyait egy tücsök.)

És ekkor lépett be Orpheusz. Lantján lágyan szólt a dallam. A sokszor megénekelte tavaszi szellő zsongása ehhez képest alig volt több, mint náthás ember szipákolása. Zeusz derülten figyelt föl a hangra, és egyszersmind mutatta az étékfogónak, hogy üres a tányér (mert ő tudott kétfelé is figyelni).

— Szépen szólsz, ifjú, honnan kerültél elő?

(— Ejnye, no! — csettintett hozzá a nyelvével.)

A dalnok előbb lekerekítette a hangok ívét, ahogyan az dukál, aztán hajolt meg tisztelettudóan:

— Szivárványos reggelen indultam el hazulról, hogy megkeressem és végre megtaláljam a szabad természetben az örök harmóniát, ám ahogy közelítettem palotádhoz, Nagyúr, olyan zagyvaság ütötte meg fülemet, amit eddig még sehol sem tapasztaltam. Beléptem, hogy megfigyelhessem, honnan ered — nézett körül.

— Ugyan honnan? — forgatták a fejüket azok, akiket tekintete telibe talált.

— Na, ezt jól megkaptátok — nyugtázta félhangosan Zeusz. — Te ifjú! Most már későre jár, de jövő estebédre jer vissza, és szórakoztass engem. A lantodat ne feledd! (Maga is csodálkozott, hogy egyszeriben milyen választékosan beszél. A vendég hatása?)

Bekapott még valamennyit, aztán elindult az oszlopok hosszúra nyúlt árnyéka mentén kifelé, a kalandokat rejtő közelgő éjszakába. Az előcsarnokból még visszaszólt az állóképbe merevült társasághoz:

— Ti pedig kotródjatok mielőbb, s holnap egy se merészeljen még a közelünkbe se jönni! Értve? Aztán majd meglátjuk, mi lesz.

Alig tűnt el a nagyúr a homályban, felbolydult a méhkas, és egymást túlkiabálva csépelelték a betolakodót. Mi az, hogy zagyvaság? Tudd meg, az a mindenkire érvényes szabály, ahogy mi csapunk a húrokba!

— Mikor hangoltatok legutóbb? — próbálta Orpheusz a lényegre terelni a szót. No, csak ez hiányzott.

— Hangolni? Ugyan! Ha jó volt a módi az őseinknek, nekünk miért kellene más? Azért, mert a főnök ma bal lábbal kelt fel? Csak te ne tudatosítsd benne, hogy másként is lehet! Most pedig iszkiri, ne is lássunk többet. Hallod? A hátadon törjük szilánkra a hangszeredet!

A dalnok mit tehetett egyebet, szomorúan elhagyta a palotát. A hangászok pedig nekiestek a gazdagon megrakott tálaknak és teletömték a bendőjüket mindenféle isteni finomsággal. Fizetség. Járt nekik.

(A tücsök tapintatosan — meg azért is, hogy el ne tapossák — kiugrált a holdvilágba.)

+ + +

(— Tudnál engem úgy szeretni, mint Eurüdikét? — suttogott egy hang a sötétben és valaki megsimogatta göndör haját. Orpheusz nem tudta eldönteni, hogy nő vagy férfi közelít hozzá. Egyik sem jó. — Te árny, hagyjál engem békén. Mi egy test és egy lélek vagyunk, ez köztudott, ha ő megszűnne létezni, örökre elhallgatna a lantom. — Nem eszik olyan forrón a kását — hallotta, de már hiába forgolódott, csak a tücsök ciripelt a lába előtt.)

+ + +

— Árny? Hm. Nem rossz — mazsolázott elgondolkodva Zeusz, míg Héra a gyerekekről számolt be neki. Mit tegyen a zenészeivel? Valamikor elrendelte, hogy szedjék össze a városok pengetőit és a rosszakat segítsék át az Alvilágba. Ahogy azt ő elképzelte. Egyszeriben eltűntek a hangszerek a földről, s ha véletlenül mégis elébe rángattak egy-két vigyázatlan muzsikust, azok agyondicsérték egymást, mondván, hogy csak azért nem megy most nekik, mert túlságosan nagy a tét. Közben mindenki tudta róluk, hogy kígyót-békát kiáltanak egymásra a másik háta mögül. No, ez így nem vezet sehová sem. Amúgy is, ki mondja meg, hogy ki a zenész és ki közülük a rossz?

— Elég neked az Orpheusz — szögezte le Zeusz örök élete párja. Már csak anyagilag is célszerűbb. Zeusz egyszeribe felélénkült: ez az, telitalálat. Héra gondolkodóba esett. Ez a lelkesedés gyanús. Jó lesz résen lenni.

+ + +

Zeusz ki nem állhatta a véget nem érő rokonlátogatásokat, sem azt, amikor jöttek, sem azt, amikor Héra cipelte őt el, valahova születésnapra, vagy akármire. (Máris mentek? Hiszen még nem is meséltetek a gyerekekről! Mit csinál Hermész, a kis csibész? Élénk gyerek, azt meg kell hagyni. És? És. Ahogy mi, annakidején. Hehe.)

Azért mégis lesétált az Alvilágba.

+ + +

Sokára nyitott Krónosz ajtót. Neki aztán végképpen nincs időérzéke. Megörült a hallgatóságnak és azon nyomban kedvenc témájába, a hajdani aranykor leírásába kezdett. (Nektek már halvány fogalmatok sincs róla!)

— Van nálatok hely?

— He?

— Hát ezzel sokra nem megyünk. — Sebaj. A révésztlől tudta meg, hogy az utóbbi időben a fél Alvilág pusztasággá változott. Miért? Mert az öreg — hogy leplezze süketségét és ne vegyék észre, hogy látása sem a régi — mindenre bólint, amit előadnak neki. Tömegesen kéredzkednek vissza a földre. Mi ott a jó? — tűnődött Kharón. Jóformán csak az életuntak maradnak.

+ + +

A lakoma utolsó morzsája is eltűnt a tálakról, amikor — még bódultan a nektártól (mert az is volt) — tanakodni kezdtek. Holnap estebédig végképpen el kell hallgattatni ezt a dalnokot. Eurüdikével ők ketten egy test, egy lélek (hallották

valahol), ha a nő megszűnne létezni, a lantos örökre elnémulna. Na hát, ez kell nekünk.

A hő kívánság határozatba ment, ám ettől még semmi sem változott. Mérget itatni a fiatalasszonnyal? Körülveszik és megvárják, míg fenéig kiissza a méregpoharat. Valakinek eszébe jutott, hogy az egy filozófus volt és nagyszakállú ember. Hohó! Elraboljuk. És leviszük az Alvilágba. De az kockázatos. Még ott tartanak minket.

A hangadó közülük — apró, púpos öreg — kötötte az ebet a karóhoz: márpedig az a legcélravezetőbb, ha leviszik. Legalább a bejáratig.

No jó, de hogyan? Ezen el lehetett gondolkodni. Gondolkodni? A szolgák kiszórták őket a palotából. A langymeleg éjszakában pedig rájuk tört az álmoság. Gyerekek, aludjunk rá egyet — sikerült valamelyiküknek befejezni a mondatot. A pont elszállt a horkolók fölött.

+ + +

Héliosz ismét befogta paripáit szekerébe, s felszárguldott az égre. Hétágra süt a nap — állapították meg azok, akik nem ismerték a mondát. Sütött bizony. Sütött a furkósbotjára támaszkodó vándor bozontos fejére is. Zeusz egy szép bókkal elaltatta Héra gyanakvását és álruhában elindult Eurüdiké megkeresésére. Majd kitalál valami ügyes mesét arról, hogy a nő ugyan hiába várja Orpheuszt, mert az ifjú elhagyta őt. Már csak ilyen csélcsap teremtmények ezek a férfiak. Addig-addig mondja neki, amíg el nem hiszi, s amíg meg nem unja az életét. Így nem érdemes tovább cipelni a soha fel nem támadó szép emlékek súlyát. Hogyan is mondta Kharón? Csak az életuntak maradtak meg odalent? Orpheusz pedig hamar megvigasztalódik. Micsoda estékben lesz részük a palotában!

Már csak az az apróság hiányzott a terv megvalósításához, hogy nem volt képes rájönni, a sok egyforma városszéli ház közül melyik a dalnoké?

+ + +

Meglepődve látta, hogy az egyik lakot nagy tömeg veszi körül. Felismerte a kíváncsiskodók között az ő hétpróbás zenészeit. (Mit akarnak erre felé? Hohó, álljunk csak meg. Ezek nekem dolgoznak.) Megőrizve inkognitóját kíváncsian kérdezte a szájatíakat, mi történik itt. — Nézz oda, vándor! — ajánlották válasz helyett. Eurüdiké az ajtóban tépdeste ruháit és zokogott az ég felé: — Orpheusz, Orpheusz, vízbe fúltál, Orpheusz!

A gonosz pengetők egymást taszigálva ajánlották segítségüket, hogy elkísérik Eurüdikét a mindent felejtés folyójának partjára, hogy onnan hajózzon át a fúriák és a boldog lelkek birodalmába. Majd azok eligazítják. Igen? Igen. Ők biztosan ki fogják húzni a vízből a dalnokot — biztatták az asszonykát.

Szegény Eurüdiké fájdalmának öntudatlanságában elindult velük. A kíváncsiskodók csak a kénköves barlangjáratig merészkedtek. A zenészek is megtorpantak egy pillanatra, de az akció sikere érdekében orrot befogva hamarost legörögtek a végtelen lépcsőkön a mélybe. (Az igazat megvallva, a vándor a biztonság kedvéért botjával megbillentette őket.)

Ennyi ember! Kharón csak bámult. (Kerberosz, hol vagy Kerberosz? Cerberusz, ha úgy jobban érted.)

Kerberosz mind a három fejével rekedtre ugatta magát örömében. S a muzsikus társadalom hiába húzódott volna vissza, a kutya betelerlte őket a bárkába.

A vándor elégedetten nézte, hogyan valósul meg a terve.

A hajós visszajött érte. A vándor megragadta az alkotmányt és egyetlen lendülettel kirántotta a partra. Egy darabig ezen sem fognak közlekedni. Vigasztalásul egy aranyat nyomott a révész markába. Aztán jutott csak eszébe, hogy Kharón nem vágyik a földre. Pedig ott végre egyszer szolgálaton kívül leihatná magát.

(A tücsök most már mindent tudott. Leugrott a vándor hátáról és észveszejtő gyorsasággal rohant-repült, hogy beszámoljon Orpheusznak. Mert megkedvelte az ifjút, amikor az a sok tajtékozó muzsikus meg akarta taposni. Úgy, ahogy őt is annyiszor.)

+ + +

A dalnok zavart lélekkel kerengett egy darabig, mire elhatározta, hogy hazamegy és mindent elmesél hitestársának. Hátha ketten együtt megfejtik az éjszakai árny titkát. Orpheusz a zenében otthon volt, ismerte annak minden csínját-bínját, ám a társadalom szövevényében nem tudott eligazodni. Talán nem is a földön járt a lába.

Megállt az üres ház előtt és teljesen kiürült a tudata. Leült a küszöbre, nem tudta miért. Nézett maga elé, minden ok nélkül. Egyszer csak látja, hogy a tücsök felugrik sarujának pántjára, majd a térdére és beszélni kezd hozzá. (Ő ne értette volna meg a természet szavát?)

— Igen? Tücsök barátom. Vezess. Vissza kell hoznunk!

+ + +

A kis állat egy hajtincs mögé telepedve irányította a dalnokot a folyópartra. A révész és kutyája végső erőfeszítéssel próbálták visszalökni a hajót a vízbe. Már bent álltak a habokban, amikor Kharón elfelejtette, mi végre kínlódik az árban. Bezzeg Orpheusz! Hórukk! És Kharón hálásan szorított kezét vele. — Mindenben segítelek! — ígérte. (Csak el ne felejtse.)

— Vigyázz, ifjú, jönnek a fúriák és elragadják a lantodat! — kiáltott Orpheusz után. A fúriák azonban nem jöttek. A muzsikussal voltak elfoglalva. Püfölték őket, ahogyan csak erejükből tellett. A nagy zsvajból mindössze annyit lehetett kivenni, hogy foggal-körömmel védik Krónosznál szerzett befolyásukat. A hangászkar, ha már ittragadt, éppen erre tört. Ugyancsak foggal-körömmel. Közben elengedték Eurüdikét, keresse csak az ő Orpheuszát, hehehe. Ha Zeusznak nem kellünk, jó nekünk Krónosz is — összpontosítottak a honfoglalásra.

Eurüdikét a jámbor boldog lelkek vigasztalták. És akkor a két fiatal végre megtalálta egymást. Vége-hossza nem volt az élmények elbeszélésének. — De ha te sem haltál meg, mi keresnivalónk van itt? — eszmélt fel az asszonyka.

— Igazad van! Gyerünk!

(— Pszt! Csak óvatosan — figyelmeztette őket a tücsök. — Nehogy a zenészek is velünk jöjjenek! Akkor kezdődik minden előlről! Azt ajánlom nektek, hogy forduljatok Héra istenasszonyhoz, ő majd eligazítja a dolgotokat.)

+ + +

— Hol van Orpheusz? — üvöltött magán kívül minden földek ura. Hát bizony az ábrándos ifjú nem jelent meg az estebéden. Döbbent hallgatás. Kint a csillagok is

csak pislogni mertek. Nem úgy Héra. Mikor Zeusz már belefáradt a céltalan ordítózásba, bejött a lakomák termébe, s kézen fogva húzta magával a megszeppent fiatalokat.

— Minden hegycsúcsok hatalmas ura! — adta meg a tiszteletet Héra. — Ne szidjad szegény szerencsétlen dalnokodat. A késés oka én vagyok. Ők nagy gondjukban, bajukban hozzám fordultak. Megjárták az Alvilágot, s most szeretnének nyugodalmas életet élni itt a földön. Eurüdikének kedves a hangja és még fejlődhet, ha műveli. Lantos férjét már ismered. Engem is lenyűgözött csodálatos játékával.

— Rövidebben. Mit süttöttél ki.

— Szórakoztassanak ezentúl mind a ketten, fenséges uram! És lakjanak itt a palotában, hogy bármikor rendelkezésedre állhassanak. És mellesleg: tanítsák meg gyerekeinket, hogy kell bánni a lanttal, meg talán a pánsíppal is.

— Igen? Hm. Hát jó, győzött az asszonyi furfang.

+ + +

Egy darabig ment a dolog, a gyerekek is fejlődtek a zenében, aztán Zeusz rájött, elvan ő a művelt hangzatok hallgatása nélkül is. A csillagképek huncutul kandikáltak ki az égbolt fekete kárpitja mögül. — Segítsetek! — kérte őket Héra.

Az Állatöv csillagjai felosztották egymás között a terepet, körbe-körbe, hajnal hasadtáig. Különösen a Szűz volt elemében. A palotában meg a pletykás udvari csillagász. A kémiszolgálat éberem tette a dolgát még akkor is, amikor a ledőlt oszlopok között már szabadon fúj a szél: a kegyetlen téli és a lány tavaszi egyaránt, s az Olümposz tetején csak a ködfelhők kergetőztek.

+ + +

Orpheusz leguggolt a tücsökhöz a márvány porába, és elmerülten figyelte. Már zsibbadt a térde, mire megszólalt: — Mondd, mi a titkod? Ez a dallam már nem is dallam, mégis mindent kifejez!

— Mi a titkom? Az vagyok, aki vagyok, s nem akarok ennél többet — mondta, és kiugrott a porból a napra, a fűszálak közé.